

Велика лікарська казка

Карел Чапек

З чеської переклав Петро Козланюк

Це було вже дуже давно, коли жив собі на горі Гейшовині чарівник Магіяш. Чарівники, як ви знаєте, бувають добрі — їх звать чародіями або чудотворцями, а бувають і лихі — їх називають чаклунами або чорнокнижниками. Наш Магіяш був ані добрий, ані злий, а так собі, середній. Іноді він був такий добрий, що взагалі не чарував, а іноді так чарував, що аж гриміло та блискало. Іноді йому спадало на думку кидати камінням, а якось він зробив дощ із малих жабок. Отож кажіть ви, що хочете, а жити по сусідству з отаким чарівником не велика радість. І хоч люди божилися, що не вірять у чарівників, а проте кожен тримався осторонь Гейшовини, — мовляв, дорога там дуже крута. Бо кожен боявся Магіяша, хоч і говорив між людьми, що не вірить у його чари.

Сидів якось наш Магіяш перед своєю печерою та їв сливи — великі, синьо-чорні, сочисті, а помічник його — рябий Вінцек, на справжнє ім'я Вінцек Никлічек із Злічка, мішав над огнем у печері чародійське повидло зі смоли, сірки, валеріани, мандрагори, дьогтю, коломазі, чортополоху, блекоти, чемериці, козячих котяшків, осиних жал, щурячих вусів, мурашачих лапок, пекельного попелу, будяка, вовчих ягід, чорнобилю та іншого чародійного зілля. Рябий Вінцек мішав у казані, а Магіяш наглядав за ним та їв собі сливи. Раптом бідолаха Вінцек забув мішати, чи як там воно було, тільки повидло в казані зашкварчало, задимілося, пригоріло, і враз од нього шугонуло страшним смородом.

"Ах ти недотепо!" — хотів крикнути Магіяш на хлопця та, мабуть, з того поспіху проковтнув сливу разом із кісткою. Кістка застрягла йому в горлянці й не йшла ні туди ні сюди, тож Магіяш почав тільки: "Ах ти не..." — а далі не міг видавити з себе ні звуку. Він харчав та шипів, ніби пара в горщику, червонів на лиці, махав руками й підстрибував, але кістка так міцно й уперто застрягла йому в горлянці, що й не думала виходити.

Угледівши таке, Вінцек дуже злякався, що господар йому ще задушиться, й сказав співчутливо: "Постривайте, пане шеф, я вже майну до Гронова по лікаря". І так чвальнував з Гейшовини вниз, аж шкода, що ніхто не бачив того бігу й не виміряв його швидкості. Це напевне був світовий рекорд з бігу на велику дистанцію.

У лікаря в Гронові Вінцек ніяк не міг звести дух та, звівши його кінець кінцем, залопотів:

— Пане лікарю, треба негайно, миттю й негайно, йти до пана чарівника Магіяша, а то він задушиться. Але і ухекався я, бігши до вас.

— До Магіяша на Гейшовину? — скривився лікар. — А чорт, от куди мені тричі не хочеться. Та коли я конче потрібний, то нічого не вдієш. Іду.

Лікар, бачите, не має права нікому відмовити в допомозі, навіть коли б кликали його до розбійника Лотранда або й самого (борони боже) Люципера. Такий уже той фах

у лікарів.

Отож гронівський доктор узяв лікарський саквояж із різними ножами, кліщами на зуби, бинтами, порошками, мазями, дощечками на переломи та іншими медичними інструментами й подався з Вінцеком на Гейшовину. "Аби тільки не запізнитися", — журився весь час рябий Вінцек. Ішли — раз-два, раз-два — через гори й бори, раз-два, раз-два — через мочари, раз-два, раз-два — через горби та видолінки, аж нарешті рябий Вінцек озвався:

— Ну, ось, пане лікарю, ми вже прийшли.

— Радий служити вам, пане Магіяше, — сказав гронівський лікар. — То що вам болить?

Чарівник Магіяш захарчав тільки у відповідь, зашипів і показав рукою на горлянку.

— Ага, шийка болить, — мовив гронівський лікар. — Ось ми зараз подивимось. Ану, відкрийте, пане Магіяше, рота і скажіть "а-а-а".

Магіяш, відгорнувши вуса, роззявив рота, але "а-а-а" вимовити не міг, бо взагалі не міг вимовити жодного звуку.

— Ану, скажіть "а-а-а", — понукав лікар. — Що, не можете?

Лікар той був хитрий лис, стріляний горобець, битий жак — і взагалі хитрості йому не бракувало.

— Ай-яй-ай, — сказав лікар, — пане Магіяше, з вами дуже погано, коли ви вже не вимовите "а-а-а".

Він почав обмацувати Магіяша, обстукувати, подивився на язик, під повіки очей, присвітив йому дзеркальцем у вуха, у носа, а сам бурчав собі щось латиною. Закінчивши огляд, лікар поважно задумався й проказав:

— Серйозна, пане Магіяше, з вами справа. І, крім негайної та невідкладної операції, нічим тут не зарадиш. Та сам я не можу і не наважуся робити її — потрібні асистенти. Коли ви згодні піддатися операції, тоді немає іншого виходу, як покликати сюди моїх колег-лікарів з Упіци, Костелця та Горжічки. А коли вони сюди приїдуть, ми проведемо тут лікарську нараду, тобто консилиум, тільки після консилиуму приступимо до необхідного медичного заходу, тобто операції операнді. Отож подумайте над цим, пане Магіяше, й коли згодні, то негайно посилайте по моїх шановних учених колег.

Що було Магіяшу діяти? Він кивнув на рябого Вінцека, а той тричі затупав ногами, щоб добре біглося, та вмить махнув униз з Гейшовини. Тож треба бігти до Горжічок. І до Упіци. І до Костелця. Ну, то й хай він біжить собі щасливо.

Про сулейманську принцесу

Поки рябий Вінцек чвалав до Горжічок, до Упіци та до Костелця, наш гронівський лікар сидів у чарівника Магіяша, пильнуючи, щоб той не задушився. А щоб не нудилось чекати, він запалив собі сигару й мовчки покурював.

Коли Коли ж йому набридло курити, лікар відкашлявся і чадив собі далі. Згодом, щоб скоротати час, він тричі позіхнув і закліпав очима. Потім озвався.

— Ну, так.

За півгодини потягнувся в крижах і сказав:

— Авжеж так, а не інакше.

А ще згодом додав:

— Можна було б заграти в карти. Пане Магіяше, є у вас карти?

Чарівник відповісти не міг, тож лише заперечливо закрутив головою.

— Нема? — скривився лікар. — Шкода, що нема. Ото чарівник з вас — навіть карт не маєте! А в нас у корчмі якийсь чарівник — стривайте, як же його... ніби Навратіл, чи Дон Боско, чи Магорелло — давав колись сеанс, і, знаєте, як він показував чародійські штуки на картах? Ви б тільки очі витріщили. Еге, чарувати треба вміти...

Після цього він знову запалив сигару й сказав:

— Коли карт у вас немає, то я, щоб згаяти час, розповім вам казку про сулейманську принцесу. А коли ви вже чули таку, бува, тоді кивніть мені, і я не казатиму. Дзелень-бам, починаю!

... У сулейманському султанстві володарював, як сама назва свідчить, султан Сулейман. Була у цього султана єдина дочка, на ім'я Зубейда. І ось ця принцеса Зубейда почала ні з цього ні з того марудити, кашляти, стогнати, бліднути, марніти, худнути й так плакати та зітхати, що просто жаль було дивитися. Ну, ясно, що султан миттю покликав до неї своїх придворних чародіїв, ворожбитів, чарівників, баб-шептух, баб-відьом, плітух і шарлатанів, масажистів, банщиків, магів, астрологів, фельдшерів і цирульників, однак ніхто з них не міг вилікувати принцесу. Було б це, скажімо, в нас, то кожен лікар сказав би, що дівка хворіє на анемію, плеврит і бронхіальний катар. У сулейманському ж краї немає лікарів, а медицина там не дійшла ще до того, щоб іменувати недуги латиною. Отож уявіть собі, як султан зажурився.

"Ах, Монте-Крісто мій, — скаржився він сам собі, — як же я радів, що дівчина успадкує по мені квітуче султанство, а вона, бідна та безпомічна, худне, в'яне та гасне в мене на очах". І запанував у султанському дворі та в усьому сулейманському краї великий сум.

Саме тої пори примандрував туди подорожній гендляр з Яблонця — якийсь пан Люстіг — і, почувши про хвору принцесу, сказав:

— Вашому султанові треба покликати лікаря від нас, із Європи, бо в нас медицина куди вища за вашу. У вас лише знахарі, чарівники та шептухи, а в нас справжні вчені лікарі.

Дізнавшись про це, султан покликав отого мандрівного Люстіга, купив у нього разок скляних перлів для Зубейди й спитав:

Пане Люстігу, а як же пізнають у вас справжніх учених лікарів?

— Це дуже просто, — відповів пан Люстіг. — Знати їх з того, що кожний вчений лікар має перед своїм прізвищем дві літери: Др. , тобто вчений доктор. Наприклад — Др. Манн, Др. Пельнарж і так далі. А коли такого "Др. " немає, то це вже не вчений лікар, ясно?

— Авжеж, — відповів султан і щедро обдарував пана Люстіга султанками, — це, знаєте, такі смачні родзинки. Після цього султан відправив послів до Європи по лікаря.

— Пам'ятайте ж мені, — наказував він, — що справжній учений лікар є лише той,

перед чийм прізвиськом стоїть "Др. " Іншого не приводьте мені, а то відчикрижу вам вуха разом із головами.

Не буду розповідати про різні пригоди цих послів дорогою до Європи, бо казка моя, пане Магіяше, й кінця б не мала. Скажу лише, що, подолавши всі труднощі та небезпеки, посли кінець кінцем прибули до Європи й стали шукати лікаря для принцеси Зубейди.

Тож цілий караван оцих послів — кремезних мамелюків з тюрбанами на головах та з отакеними вусищами, мов кінські хвости, — рушив дорогою серед чорнолісся. Ідуть вони, йдуть, аж здивують дядька з пилою та сокирою на плечі.

— Здоровенькі були! — вітає послів дядько.

— Дай боже й вам, — відповіли посли. — А хто ви, дядечку, такий?

— Я, спасибі вам на слові, — сказав той, — я дроворуб.

Басурмани наставили вуха та й кажуть:

— Вас ми, добродію і шукаємо. Коли ви зволили бути Др. Оворуб, тоді просимо вас негайно, як стій, іти з нами до сулейманського краю. Наш султан Сулейман велів чемно покликати вас до його палацу. Коли ж ви не захочете йти добровільно, тоді ми мусимо привести вас, добродію, силоміць, отож і попереджаємо, щоб не нарікали на нас.

— Ось як? — здивувався дроворуб. — Чого ж ваш султан хоче від мене?

— Він має для вас якусь роботу.

— То я піду, — погодився дроворуб. — Бо саме оце й шукаю роботи, а до роботи, вельможні панове, я гарячий, як дракон.

Посли задоволено переморгнулися й сказали:

— Цього нам, славний добродію, й треба.

— Стривайте! — мовив дроворуб. — Мені передусім хочеться знати, як султан платитиме за роботу. Я не якийсь там дрантюх, не гилитиму ціну, але, сподіваюся, що й пан султан не дряпіка який, а заплатить мені, як другові.

Посли сулейманського султана відповіли на те чемно:

— Не вадить, шановний добродію, що ви не Др. Антюх — нам цілком вистачить, що ви — Др. Оворуб. А що ж до султана, то ми запевняємо вас, що він не Др. Япіка, а лише звичайний володар і тиран.

— Гаразд! — сказав дроворуб. — А про харчі домовимося так, що за роботою я їм і п'ю, як драгун.

— Все буде зроблено, шановний добродію, щоб задовольнити вас і в цьому питанні, — запевнили сулейманці.

Потому повели дроворуба з почестями на корабель і попливли в сулейманське царство. Коли вони припливли, султан сів мерщій на трон і звелів привести їх до себе. Посли клякнули перед султаном, а найстарший та найвусатіший сказав:

— Наш милосердний володарю й князю всіх вірних, світлий султане! За твоїм високим наказом, ми поїхали аж на острів, званий Європою, шукаючи найученішого, найвідомішого, найславетнішого лікаря для принцеси Зубейди. І ось ми привели його,

світлий султане. Це відомий і славний на весь світ лікар Др. Оворуб. Аби ти знав: це такий лікар, що до праці він, як Др. Акон, платять йому, як Др. Угові, а їсть він та п'є, як Др. Агун. Годиться тобі, світлий султане, знати, що всі вони — найславніші вчені доктори, тож ми привели тобі найкращого з усіх. Кгм, кгм! Ото й усе.

— Вітаю вас, Др. Оворуб! — сказав султан Сулейман. — Прошу вас оглянути мою дочку, принцесу Зубейду.

"А чого ж не оглянути", — сказав собі дроворуб. Сам султан повів його до якоїсь сірої напівтемної кімнати, вистеленої гарними килимами, гобеленами, подушками, а на них спочивала бліда й жовта, як віск, принцеса Зубейда.

— Ай-яй-яй! — співчутливо сказав дроворуб. — Пане султане, таж ваша дівчина така зелена, аж світиться.

— Ото ж бо, — зітхнув султан.

— Не дівчина, а мощі, — вів далі дроворуб. — Геть висохла, еге?

— Еге ж, — сумно відповів султан. — Бо вона нічого не хоче їсти.

— Худа, як тріска, — сказав дроворуб. — Як віхоть. А на лиці ні кровинки в неї, пане султане. Я б сказав, що дівча хворіє.

— А хворіє, — зажурено підхопив султан. — Тому-то я й покликав вас, щоб вилікувати її, коли ви Др. Оворуб.

— Я? — здивувався дроворуб. — Бійтеся бога, як же я лікуватиму?

— А це вже ваша справа! — відповів Сулейман похмурим голосом. — На те ви й тут. Годі балачок! Скажу ще лише таке: коли ви не вилікуєте принцеси, то я звелю відтяти вам голову.

— Але ж так не годиться, — пробував боронитися зляканий дроворуб, та султан не дав йому говорити.

— Ніякого "але", — процідив він коротко. — Мені нема коли з вами теревені правити, а треба йти царювати. Беріться до діла й покажіть, що вмієте.

І пішов сів на трон і став царювати.

"Ото халепа! — почухав потилицю дроворуб. — Ото вскочив! Як же мені лікувати оцю принцесу? Хіба я знаю, як це робити? Ото ще нападсть! І що ж тепер діяти, хай йому грець! Не вилікую цієї дівчини — відітнуть мені голову. І коли б оце не казка, то я сказав би: не можна отак ні сіло ні впало відрубувати комусь голову! І впхав чортяка мене в казку! В звичайному житті ніколи б мені такого не сталося. Гей, людоньки добрі, як же мені виплутатися з оцієї біди?"

З такими та ще чорнішими думками дроворуб сів собі на порозі султанського замку й зажурено зітхав. "І чого їм заманулося, бог би їх побив, робити лікаря з мене? Звеліли б мені зрубати ці або ті дерева, тоді я показав би їм, на що здатен! Так працював би, аж тріски летіли б! Але ж і заросло тут навколо деревами, наче в пралісі, й сонечка не видно! То в замку, певне, сирість, пліснява, затхлість і мокриці! Постривайте ж, я ось покажу вам свою працю!"

Сказавши таке, він скинув куртку, схопив пилу та сокиру й почав валити дерева, що росли навколо султанового замку. Це, одначе, були не яблуні, не груші, ані горіхи, як у

нас, а самі пальми та олеандри, кокоси, драцени й фікуси, високі й стрімкі махагонові дерева та інша екзотична зелень. Уявляєте собі, пане Магіяше, як наш дроворуб заходився біля них? Коли віддзвонило полудень — навколо замку лисів чималенький проруб, а дроворуб, витерши рукавом піт з лоба, дістав з торбини буханець чорного хліба та сир, які прихопив з дому, й взявся до їжі.

А принцеса Зубейда й досі ще спала в своїй сірій кімнаті і, як ніколи, смачно сапала під те сюрчання та цюкання пили й сокири! Збудила її тільки раптова тиша, коли дроворуб, кинувши валити дерева, сів на колоді й заходився уминати чорний хліб із сиром.

Принцеса розплющила очі й здивувалася: скільки ж то дивного світла в кімнаті! Вперше за її життя впала сюди сонячна злива й заповнила сіру кімнату ясною блакиттю. Принцеса наче купалася в оцій ласкавій зливі, а у відчинене вікно линув до кімнати міцний, приємний запах свіжозрубаних дерев, і вона з насолодою глибоко вдихала його. А до цього духмяного смолястого запаху домішувалося ще щось таке, чого принцеса досі не знала. "Що ж то воно?" — виглянула вона у вікно й побачила замість високої стіни дерев ясну галявину прорубу в сонячному світлі, а там сидить собі кремезний дядько й смачно їсть щось чорне та щось біле — саме те, від чого й заскребло ніздрі принцесі. Таж відомо, що всякому найкраще пахне те, що їсть хтось інший.

Принцеса не могла вже витримати; ті пахощі вабили її вниз, перед замок, до того дядька, який обідав на прорубі. Кортіло дізнатися, що то він їсть.

— А, принцеса! — озвався дроворуб з повним ротом. — Не хочете шматок хліба та сиру?

Принцеса зашарілася, завертілася — соромилася сказати, що дуже їй хочеться покуштувати того запашного.

— Беріть, а чого ж! — одрізав дроворуб величенький окраєць. — Натє! Натє!

Принцеса зиркнула навкруги, чи хто-небудь не бачить.

— Дякую, — мовила нишком, а скуштувавши хліба та сиру, сказала:

— Ох і смачне!

Та й справді, хіба така принцеса їла коли-небудь у житті хліб із сиром?

Саме тоді виглянув у вікно пан султан Сулейман і тут же очам своїм не повірив. Замість густої стіни дерев ясніє зруб у сонці, а на купі колод сидить принцеса з повним ротом, вуса од сиру в неї від вуха до вуха, і їсть вона так смачно, як іще ніколи не їла.

— Дай же їм, боже, здоров'я, що кінець кінцем знайшли та привели таки справжнього вченого доктора до моєї дочки, — відітхнув Сулейман з полегкістю.

З того дня, пане Магіяше, принцеса стала одужувати, личко її набралось рум'янців, і їла вона, як вовчиця. Ось що таке світло, сонце й свіже повітря, пане Магіяше. Кажу я вам це тому, що й ви ось сидите в темній печері, де нема ні сонця, ні повітря. А жити так, пане Магіяше, нездорово. Ось що хотів я вам сказати.

Коли гронівський лікар закінчив саме казку про сулейманську принцесу — надбіг

рябий Вінчек з трьома лікарями з Горжічок, Упіци та Костелця.

— Веду їх! — гукав він іще здалека. — Ото я набігався, людоньки добрі!

— Вітаю вас, панове колеги! — мовив гронівський лікар. — А ось і наш пацієнт, пан чорнокнижник Магіяш. Стан здоров'я його, як бачите, не дуже втішний. Пацієнт свідчить, що проковтнув сливу, або чорнослив, або кісточку. На мою скромну думку, недугу можна назвати швидкою сливотідою.

— Гм, гм! — сказав лікар із Горжічок. — А я б назвав цю недугу задушливою сливотідою.

— Не хочу заперечувати шановним колегам, — озвався лікар із Костелця, — але скажу вам, що йдеться в цьому випадку про глоткову кісткотіду.

— Панове! — сказав упіцький лікар. — Усі ми, я думаю, погодимося на тому, що в нашого пацієнта випадок швидкої сливоглоткової кістко-сливотіди.

— Ну, то поздоровляю вас, пане Магіяше! — мовив лікар із Горжічок. — Це дуже важка й серйозна недуга.

Цікавий випадок, — додав лікар із Упіци.

— Е, пане колего! — вставив на те костелецький лікар. — В мене були куди кращі й цікавіші медичні випадки. Чули, як я вигоїв Гейкало з Кракорки? Коли ні, то послухайте.

Випадок з Гейкалом

Минуло вже чимало років відтоді, коли в лісі на Кракорці жив Гейкало. Це, знаєте, одне з найогидніших страшил, які тільки є на світі, йде собі людина вночі лісом, аж тут як загейкає за нею, як зареве, заголосить, заквилить, завие або й зарегочеться моторошно... Звісно, що злякана на смерть людина кидається бігти наосліп, мчить, тікає, аж душу витрушує із жаху. І отак бісів Гейкало нападав та лякав усіх багато років, і люди вже боялися йти там поночі.

Аж одного разу приходить до мене на прийом якась дивна людинка, смішне опудало з отакенною хавкою від вуха до вуха, з ганчіркою на шиї, і шипить, харчить, хрипить, пищить та кашляє — годі й добрати, чого хоче.

— Що у вас? — питаю.

— Пане лікарю, — зашипіло воно, — я наче захрип, прошу вашої ласки.

— Бачу, — кажу, — а хто ви такий?

Пацієнт трохи завагався й відповів:

— То я, прошу ласки, той самий Гейкало з гори Кракорки.

— Ага, — кажу, — то ви отой лайдак, отой гультай, що лякає людей у лісі? А сто чортів, то це ж добре, що вам нарешті заціпило. І годі вам сподіватися, що я лікуватиму ваш фари— або ларингіт, або горлар катранки, тобто я хотів сказати, катар горлянки, щоб ви й далі могли гейкати на людей та наганяти на них жах! Ні, хрипите та шипіть собі з богом, принаймні так буде спокійніше.

Тут Гейкало став просити мене:

— Ради бога, пане лікарю, благаю вас, вилікуйте мене від оцієї хрипоті, а я вже буду добрий — не страшитиму людей.

— Оце і я вам раджу, — кажу. — Ви надто вже перекричалися й тому втратили голос, ясно? Тож, братчику, страшити в лісі — це вже не для вас: там холодно й сиро, і у вас запалення дихального шляху. Не знаю, не знаю... Ваш катар можна б іще вилікувати, але вам треба кинути страшити й піти кудись із лісу. Інакше ніхто не вилікує вас.

Гейкало зажурився й почухався за вухом:

— Нелегка це справа. А як же я житиму, коли не буду страшити? Таж я нічогісінько не вмю, крім гейкати та верещати, та й то поки мав голос.

— Ех, чоловіче! — кажу я. — З отаким, як у вас, рідкісним голосовим органом можна піти співати у оперу, торгівцем на базар або викликувачем до цирку. Бо такий гарний і могутній голос шкода марнувати в лісі. В місті ви б краще застосували ваш талант.

— Це і я собі іноді кажу, — признався Гейкало. — Ну, що ж, спробую влаштуватися десь у місті, коли тільки знову матиму голос.

Ну, вимазав я йому горлянку йодом, приписав полоскати марганцівкою, хлоридом кальцію, вживати ангінол та класти на шию компреси. З тієї пори не чути вже Гейкала на Кракорці. Справді пішов звідси й кинув страшити.

Випадок із водяником

— А в мене теж був цікавий випадок, — озвався упіцький лікар. — У нас в Упі, за гавловицькою кладкою, сидів у річці між корінняками верб та вільшини водяник Юдал. Оцей бурмотун, виродок, нелюд і негідник робив іноді поводи, а то й топив дітей, коли ті купалися. Тож люди не дуже раділи такому водяникові в річці.

Якось під зиму приходить до мене на прийом дідок у зеленому фрачку, з червоною хустинкою на шиї, хекає, кашляє, чхає, шморгає носом і гугнявить:

— Пане дохторе, в мене або простуда, або я застудився; тут мені штрикає, тут коле, в крижах болить, у костях ламає, а що вже кашляю, то годі й дихнути. Дайте, будь ласка, якісь ліки.

Оглянув я його й кажу:

— Ревматизм у вас, діду. Я вам дам добру масть — лініментум, щоб натиратися, але це ще не все. Ви повинні жити в сухому та в теплі, розумієте?

— Та розумію, — буркнув дід. — Тільки нічого, паночку, не вийде з цього тепла та сухості.

— Чому ж не вийде?— питаю.

— Тому, — відповів дід, — що я гавловицький водяник, пане дохторе. Де я візьму тепло та сухість? Таж я й носа витираю водою, у воді сплю й водою накриваюся. Тільки тепер, на старість, я стелю собі постіль м'якою водицею замість твердої, щоб м'якше спалося. А з оцим теплом та сухістю — то важка справа, дуже важка.

— Але що вдієш, дідуню, — сказав я, — у холодній воді ревматизм у вас тільки погіршиться. Старі, знаєте, кості люблять тепло. Скільки ж вам років, пане водянику?

— Ого! — буркнув водяник. — Я, пане дохторе, тут іще з поганської доби, а цьому вже тисяча років, а може, ще більше. Літа вже, літа!

— Ось бачите, — кажу я йому. — В такому, діду, віці треба вам сидіти на печі. Але постривайте, є вихід! Чули ви хоть що-небудь про гарячі джерела?

— Та чув, чув, — пробурмотів старий водяник. — Але в нас таких немає.

— В нас немає, — відповів я, — зате є в Теплицях, у Піштянах та в інших місцях, тільки глибоко під землею. А ці гарячі джерела, треба вам знати, саме й створені для старих ревматичних водяників. Тож ви просто оселитесь як тепловодний водяник у такому гарячому джерелі й лікуватимете собі свій ревматизм.

— Гм, гм! — вагався дідок. — А що, власне, такий тепловодний водяник має робити?

— Та небагато, — сказав я. — Він повинен помпувати з надрів землі теплу воду й пильнувати, щоб вона не охолола. А надлишок цієї теплої води випускати на поверхню землі. Оце й усе.

— Ну, то на таке я згоден, — забурмотів гавловицький водяник. — Постараюсь десь знайти собі таке гаряче джерело. Красенько дякую, пане дохторе!

І так зник з приймальні — тільки калюжка на підлозі залишилася після нього.

Гавловицький водяник таки послунався поради. Він оселився на теплих водах у Словаччині й так помпує гарячу воду з надрів землі, що тепле джерело б'є тепер там на поверхні. А в тому теплому джерелі купаються люди й лікують ревматизм; з цілого світу їдуть сюди на лікування. Це вам, пане Магіяше, приклад, як треба слухатися лікарських порад.

Випадок з русалками

— А в мене також був один надзвичайний випадок, — почав лікар з Горжічок. — Якось сплю я собі вночі, мов бабак, аж чую — хтось стукає у вікно та гукає:

— Лікарю! Лікарю!

Відчинив я вікно й питаю:

— Хто там? Я комусь потрібний?

— Еге, — долинув із півдня якийсь дивний тоненький голос. — Ходи! Ходи й допоможи!

— Хто ж там? — питаю. — Хто кличе мене?

— Я, голос ночі, — промовило з темряви. — Голос місячної ночі. Ходи!

— Іду! — відповів я, немов уві сні, й наспіх одягнувся. Вийшов із хати — а тут нікого. Мені стало моторошно. — Гей! — кликнув я тихо. — Є тут хто? Куди мені йти?

— За мною, за мною, — схлипнув ніжний невидимий голос, і я пішов за тим голосом дорогою і навпростець, зрошеною левадою і темним лісом. Світив ясний місяць, і цілий світ застиг у холодній красі. Панове, я знаю наші околиці, як власні долоні, та цієї місячної ночі вони видалися мені чарівні, мов у казці. Буває ж таке іноді, що раптом знайдеш цілком інший світ у своєму рідному краї.

Іду я довгенько за отим голосом та кажу собі подумки: "Це ніби Ратіборжицька долина".

— Сюди, лікарю, сюди! — кличе мене голос, схожий на плюскіт річкової хвилі. Й здалося мені, наче я стою місячної ночі на срібному лужку біля берега річки Упи. Дивлюся, а в місячному сяйві видніє щось — чи то постать яка, чи то світла тінь; чую —

чи то тихий плач, чи то плюскіт води.

— Ну, ну, — кажу я заспокійливо. — Хто ми такі й що нам болить?

— Ах, лікарю! — тоненько поскаржилося оте світло на землі. — Я німфа, русалочка. Танцювали тут мої сестрички, танцювала з ними і я, та й не пам'ятаю, чи то я спіткнулася об місячний промінь, а чи посковзнулася на блиску перлинки роси, — не знаю та й годі. І ось лежу я тут, піднятися не можу, а ніженька мені болить, болить, болить...

— Ага, — кажу я. — Мабуть, фрактура, або перелом. Нічого, зараз подивимося. То ви, значить, одна з тих русалок, що танцюють отут на лужку? Бач, бач! А коли між вас потрапить якийсь юнак із Жернова чи то із Слатіци, то ви його затанцюєте на смерть, еге ж? Гм, гм! А знаєте, дівчино, що ті ваші пустощі погані? Ось як вони на вас окошилися! Ось до чого довели оті ваші танцюльки!

— Ах, . лікарю, — поскаржилася русалка, — ви й не знаєте, як у мене ніженька болить!

— Авжеж, що болить, — кажу я. — Фрактура має боліти, — присів я біля русалочки, щоб оглянути перелом.

... Я, панове колеги, направив уже сотні переломів, але такої замороки, як з отією русалкою, не мав іще в практиці. Бо ж тіло в неї із сяйва, а кісточки — з так званого твердого сяйва. Спробуйте взяти це в руки, коли воно невпійманне, як вітер, як світло, як імла, а треба ж його обмацати, натягти, припасувати. Ох і наморочився ж я з нею! Спробував ото перев'язати ніжку павутинням, та русалка пищить: "Ой! Ріже, мов дріт!" Потім спробував скріпити перелом пелюстками яблуневого цвіту, а вона плаче: "Ой, не кладіть мені на ніжку каміння!"

Що тут діяти? Врешті я взяв з крилець бабки, тобто лібелли, той блиск, отой металічний полиск, та зліпив з нього дві дощечки. Потім розділив місячний промінь у крапельці роси на сім барв веселки й синьою барвою — найтоншим промінчиком — прив'язав оті дощечки до зламаной ніжки русалки. Ох і нагрів же я собі чуба! Здавалося, що той місяць смажить мене, мов липнєве сонце. Врешті я впорався, сів біля неї і кажу:

— Ну, тепер усе гаразд, та ви, однак, не важтеся згинати ніжку, поки не зростеться. І знаєте, любонько, я просто дивуюся з вас та з ваших гарненьких сестричок. Чого це ви й досі отут? Таж усі німфи, мавки й русалки, де б то вони не були, давним-давно вже знайшли собі краще місце.

— Де? — схлипнула русалка.

— Ну, — відповів я, — там, де роблять кінофільми, знаєте? Грають і танцюють для кіно, гребуть за те гроші, мов полову, та ще й дивиться на них цілий світ — йой, панночко, оце то слава! Всі русалки та мавки давно вже пішли в кінофільми, там же нині й усі лісовики та чугайстри. Ну, а побачили б ви, які там розкішні шати на русалках! Далебі, вони не ходили б у такій скромній сукенці, як оце ви.

— Е, ні! — заперечила русалка. — Сукенка моя виткана із блиску світлячків!

— Байдуже, — відповів я. — Нині таких уже не носять, тепер інша мода.

— Зі шлейфами? — жваво спитала русалка.

— Не можу сказати вам, — відповідаю, — бо я на цьому не розуміюся. Ну та я йду, а то зараз уже засвітає. А наскільки я знаю, ви, русалки, можете з'являтися тільки поночі, еге? То будьте здорові, панночко, а про кінофільми ще подумайте.

Більше я там русалки не бачив, її зламана ніжка, мабуть, загоїлася. Можу тільки сказати, що з тієї пори зникли русалки з Ратіборжицької долини. Не інакше, як зібралися та пішли собі в кіно. Ось ви в кіно придивіться гарненько, вам здається, ніби на екрані рухаються панни та дами, а насправді тіла в них немає, доторкнутися до них не можна, бо вони зроблені з сяйва. Тож і видно, що це русалки. Тому в кіно й вимикають світло та роблять пітьму, бо русалки, а також усяка інша чортівня світла бояться й оживають лише у пітьмі.

З цього також видно, що ані страшила, ані інші казкові явища не годяться вже для теперішнього світу, коли не знайдуть собі яке інше покликання. А нагод у них для цього чимало.

* * *

Ой лишенько, діти, та ми ж заслухались казок, а про чарівника Магіяша мало не забули! А він собі сидить із кісткою в горлянци, ні писнути, ні зашипіти не може — тільки блимає очима й чекає, коли вже оті чотири лікарі допоможуть йому.

— Ну, так, пане Магіяше, — сказав нарешті лікар з Костелця, — пора вже нам братися до операції. Ось ми помиємо руки, бо ж чистота в хірургії — найголовніше.

І всі чотири заходилися мити руки: спершу в теплій воді, потім у бензині, а тоді вже в карболці. По тому одягли вони чистенькі білі халати — ну, дітки, зараз почнеться операція! Хто з вас не може дивитися — хай краще заплющить очі!

— Вінцеку, потримай ось пацієнтові руки, щоб він не ворушився! — звелів лікар з Горжічок.

— Ви, пане Магіяше, готові? — поважно спитав лікар з Упіци.

Магіяш тільки кивнув — йому від страху душа в п'яти сховалася.

— Починаємо! — сказав гронівський лікар.

Тут лікар із Костелця став окар'яч і дав чарівникові Магіяшу в спину такого замашного штурханця, що аж:

задудоніло, мов грім, а люди в Наході, Старкові та в Сміржіцях оглянулися, звідки то надходить буря;

застугоніла земля, і в Сватоновицях завалилася штольня в занедбаній шахті, а в Наході захиталася дзвіниця;

скрізь аж по Трутнів та Поліцу й ще далі сполошилися всі голуби, всі собаки з ляку поховалися в буди, а всі коти пострибали з печей;

слива вилетіла Магіяшеві з горлянки з такою величезною силою й швидкістю, що перелетіла за Пардубиці й тільки в Пржелоучі впала, при цьому вбила на полі пару волів і зарилася в землю на три сажні, два лікті, півтори стопи, сім пальців та чотири п'яді.

І тут же за сливою вилетіло з Магіяшевого рота словечко: "...дотепо!" Це була

половина отої лайки, що застрягла Магіяшеві в горлянці, коли він хотів grimнути на Вінцека: "Ах ти, недотепо!" Тільки ці слова вже не полетіли далеко, а впали ген за Юзефовом і звалили стареньку грушу.

Після операції Магіяш підкрутив вуса й сказав:

— Красненько дякую вам!

— Ми раді за вас, — відповіли чотири лікарі. — Операція вдалася.

— Так, — сказав упіцький лікар, — але, щоб цілком оклигати, доведеться вам, пане Магіяше, кількасот років берегтися. Так, як і гавловицькому водяникові, я наполегливо рекомендую вам змінити повітря й клімат.

— Я згоден з колегою, — додав гронівський лікар. — За кліматичними умовами найкраща для вас пустеля Сахара.

— Я теж такої думки, — докинув і свого лікар з Костелця. — Пустеля Сахара буде корисна для вас, пане Магіяше, вже хоч би тому, що там не ростуть сливи, які могли б загрожувати вашому здоров'ю.

— Пристаю до думки моїх шановних колег, — сказав лікар з Горжічок. — А як чарівник, пане Магіяше, ви матимете в Сахарі можливість досліджувати та метикувати, як вичаровувати в пустелі воду й рослинність, щоб там могли жити й працювати люди. Ото була б чудова казка.

Що було Магіяшу діяти? Він чемно подякував лікарям, спакував свої чари та й подався з Гейшовини в пустелю Сахару. Відтоді немає вже в нас чародіїв і чорнокнижників, та ніхто й не плаче за ними. Але чарівник Магіяш живе й досі — він думає та гадає, як би то вичарувати в пустелі поля й ліси, міста й села — може, ви, діти, й дочекаєтесь того.